

МИРЪТ — НАДЕЖДА НА ПЛАНЕТАТА

Международна среща на писателите, София, 1979

Преди две години нашата столица бе домакин на Международната среща на писателите, преминала под девиза „Мирът — надежда на планетата“. Отзвуките от този внушителен форум на творците от цял свят още не са заглъхнали, а София отново прие гостоприемно писатели от различни страни и континенти, дошли да изразят категорично волята си — и волята на своите народи — да живеят в мир.

Във Втората международна среща на писателите София, 1979 взеха участие много изтъкнати творци от цял свят: Азис Несин — Турция, Алдо де Яко — Италия, Александър Минковски — Полша, Александър Михайлов — Комитет за европейска сигурност и сътрудничество, Андре Стил — Франция, Анхел де Лера — Испания, Балаш Сапанос — Унгария, Благоя Иванов — СФРЮ, Васил Биков — СССР, Василий Белов — СССР, Владимир Солоухин — СССР, Демирташ Джейхун — Турция, Джон Коломбо — Канада, Джон Чийвър — САЩ, Джордже Маковеску — Румъния, Дино Флъмънд — Румъния, Дюла Чак — Унгария, Евангелос Лазос — Гърция, Ейдриън Мичъл — Великобритания, Ели Пеониду — Кипър, Ема Смит — Великобритания, Ервин Фишер — ФРГ, Жаумъ Фустер — Испания, Имре Добози — Унгария, Йежи Скурниcki — Полша, Йоан Григореску — Румъния, Йоахим Новотни — ГДР, Йозеф Рибак — ЧССР, Йозеф Нонешвили — СССР, Казимеж Кожевски — Полша, Камило Хосе Села — Испания, Ласлофи Аладар Геца — Румъния, Ласло Керн — Унгария, Ларш Юленстен — Швеция, Леслав Бартелски — Полша, Луиджи Малерба — Италия, Марио Болдзони — Италия, Миклош Вереш — Унгария, Милан Крал — СФРЮ, Никос Папас — Гърция, Ото Шайгер — Швейцария, Пааво Ринтала — Финландия, Пиер Гамара — Франция, Райнер Керндл — ГДР, Раду Боуряну — Румъния, Рафаел Алберти — Испания, Рита Буми Папа — Гърция, Робер Андре — Франция, Руди Щраал — ГДР, Самуел Хейзоу — САЩ, Сантяго Кастильо — Испания, Сергей Михалков — СССР, Татьяна Кудрявцева — СССР, Уилям Сароян — САЩ, Франц Ксавер Крьоц — ФРГ, Фридрих Хитцер — ФРГ, Хайнар Кипхардт — ФРГ, Хейди Бурай — Канада, Хенрик Панас — Полша, Хулиа Ангуло — Испания, Якоб Брантинг — Швеция, Ян Козак — ЧССР.

Дори само изброяването на участниците подсказва мащабите на Втората международна среща на писателите, на която се събраха представители на различни страни и народи, на различни национални литератури, обединени от грижата за утрешния ден на човечеството.

И неслучайно централни теми в изказванията и разговорите бяха както загрижеността на творците на словото за световния мир, така и размисълът за бъдещето на децата. Не само защото 1979 г. е обявена за Международна година на детето, но и защото между тези две теми има дълбока, същностна връзка

— ако мирът е единствената разумна алтернатива, която носи надеждата за щастливо бъдеще на човечеството, то децата са най-непосредственото и конкретно възпълнение на същото това бъдеще.

На Втората международна среща на писателите отново бе доказано, че всички национални, верски, мирогледни, естетически, политически и пр. различия отстъпват на втори план, когато се говори за утрешния ден на света; че по силата на своето призвание писателите са особено отговорни за съдбата на човечеството. Цялата човешка история ни е завещала един красноречив символ — т в о р е ца като духовен водач на своя народ и човечеството, като безстрашен рицар в защита на човешките възвешдения. И едва ли има значителен писател, който да не е воювал с творбите си за мир и хуманизъм, за свободно всестранно развитие на човека; който да не се е борил против всичко, спъващо развитието на обществото и личността.

Както подчерта в своето изказване акад. Пантелей Зарев, „... всяко време, всяка по-значителна епоха са имали свой културно-исторически тип творци. Една безпознава реалност е и културно-историческият тип на днешния писател, който не може да не се вълнува от общочовешките въпроси на нашите дни. Колкото и да са резки понякога нюансите, каквито и да са различията в начините на виждане на света, истински големият писател не може да не е заинтересован от основното за епохата — запазването на мира, и не може да не е вътрешно, по съвест, по убеждение, ангажиран с този голям проблем за човечеството. Когато се събираме отново, ние пак сме склонни да изживим общото в нашите усилия, да кажем своето слово според вътрешните живи начала на нашите убеждения. Разумът на човека му дава голямо преимущество, но освен от преимущество той се нуждае и от доверие, от съгласие, което би сложило днес преграда пред една унищожителна война.“

Именно този дух на търсене на пътища към сближение в името на световния мир и бъдещето определи голямото международно значение на срещата на писателите, подчертано в приветствията на др. Леонид Брежнев и др. Тодор Живков. Това значение бе изтъкнато и в приветствието на Курт Валдхайм, генерален секретар на ООН:

„Вашата среща е показателна за усилията, полагани в Европа за засилване на международното сътрудничество, за размяна на идеи и съвместно решаване на големите задачи, които се поставят пред човечеството.“

Не би и могло да бъде иначе, когато в защита на мира, социалния прогрес и хуманизма прозвуча гласът на онези, които по силата на своето призвание са посветили живота и творчеството си на истината и красотата. Отново, както преди две години, от София се чу страстното и развълнувано слово на майсторите на културата, издигнали глас в защита на бъдещето на човечеството:

СЕРГЕЙ МИХАЛКОВ

Сигурно нито една, дори и „най-умната“ кибернетична машина не е в състояние да определи колко скъпо струва, какво високо място заема страстната, убедена дума на писателя сред постиженията на нашата цивилизация. И шом това е така, то лесно можем да си представим колко висока и отговорна е днес ролята на писателя на нашата планета, на планетата, която навлезе в период на остър двубой между две сили: здравия разум, вярата в бъдещето на човечеството, срещу безумието, страстта за унищожаване живота на земята. Мирът срещу войната. И друг избор няма. В каквито и думи, в каквито и дрехи да обличаваме този проблем, все едно, няма да избягаме от въпроса, коя страна ще се наложи, кое ще победи.

В тази именно връзка взаимното разбиране между писателите придобива първостепенно значение. Съветските писатели са за това — на земята да остане само едно единствено оръжие — перото на писателя! При всичките различия в нашите възгледи, в подхода към живота, оценката на явленията, при всичките различия на нашите творчески методи, стилове, почерци, перото на истинския писател, който счита за своя главна жизнена задача нравственото извисяване на човека, не може да не призовава към мир, към намаляване на международното напрежение, към дух на дружба и взаимно разбирателство между народите.

Ние, съветските писатели, виждаме основния смисъл на литературните срещи и форуми във възпитанието на единен писателски възглед, в търпеливото формиране на нашето еднакво отношение към проблемите на мира и войната. Нека хората по света знаят, че истинският писател, истинският познавач на човешката душа, където и да живее, на какъвто език и да говори, каквото и да пише, е защитник на мира по земята! И би ли могло да бъде иначе? Може ли истинският писател, който усъвършенствува със своето творчество човешката душа, да желае гибелта на тази душа в атомния огън?

РАЙНЕР КЕРНДЛ

В много страни по света нациите разбират държавата като инструмент, с който те самите манипулират, за да пазят мира. Така гласи поръчението им към техните правителства. Но въпреки това ние виждаме как многото невралгични пунктове на нашето земно кълбо продължават да тлеят и да крият опасността от нови страшни пожарища. Човечеството все още е изправено пред неразрешени конфликти, а между другото и пред такива, които преди двадесет години едва ли някой можеше да предскаже.

Това ни изпълва със загриженост. То не отговаря на нашата представа за света, на нашата революционна философия, ориентирана към възможностите за човешка промяна, в противовес на онази, която заплашва съществуването на страните и нациите, с колкото и хубави и убедителни думи да подкрепяме мира. Поетът иска не само да бъде чул, той иска да бъде разбран. Писателите, които служат на мира, не искат да бъдат глас в пустиня. За пишешите най-доброто служене на каузата на мира е тяхната заангажираност към него.

ЕЛИ ПЕОНИДУ

Двете години, които изминаха от писателската среща, организирана от нашите прекрасни домакини — българските писатели, бяха период, през който се случиха много, извънредно много неща по цялата земя. Локални стълкновения, земетресения, наводнения, епидемии, бедни. . . Две неща обаче са безспорни и безвъзвратни. Първото е, че всички ние остаряхме, тъжно е, но е така, или по-добре, узряхме с две години. Две години, които по никои начин няма да се върнат назад. Вторият безспорен факт е, че се появиха сили, които се опитаха да нарушат разведряването по света. Бяха разработени още повече и по-разрушителни военни оръжия. Появиха се нови военни огнища, главно в Азия и Африка. Заплахата, опасността става все по-осезаема навсякъде по света.

Ето защо тазгодишната ни среща трябва да направи крачка напред в сравнение с предишната. Нейният призив трябва не само да изрази тревогата ни, но да се превърне в призив за продължаване на живота. С изумителното разрастване на средствата за масова информация ролята на словото се разширява. Освен чрез книгите и всички печатни произведения ние, писателите, трябва да

въздействуваме чрез театъра, киното, да влезем в дома на всеки човек чрез радиото, телевизията, песента. Нашето послание трябва да достигне по-нататък, да се докосне дори до неграмотния, дори до онези, които нямат навик да четат, до детето, което още не е тръгнало на училище, до всеки безучастен, безразличен и наивен жител на земята.

ЯН КОЗАК

Главната задача на човека на нашата епоха е борбата за укрепването на световния мир, борбата за мирно съществуване на страните с различен обществен строй, за приятелство между народите. Това не е само категорична нравствена повеля, това е, както всички добре знаем, и принципно условие за постигането на нови успехи на цялото човечество, принципно условие за всеобщ прогрес. А там, където се води борба за прогрес, за по-щастлив живот и справедлив свят, от незапомнени времена в предните редици са стояли и истинските творци, поетите и писателите, които са смятали за най-голяма чест, за най-висш дълг отдаването на своя талант и разум, на всичките си способности в служба на народа, комуто принадлежат и с когото са проправяли пътя към бъдещето.

Уважаеми приятели, ние, писателите, които през тези дни отново се срещаме в гостоприемната столица на Народна република България, в София, която неотдавна вече веднъж прие писатели от различни народи, от страни с различен обществен строй, отстояващи различни иделни възгледи, напълно осъзнаваме — убеден съм в това — своя дълг към стотиците милиони наши съграждани от тази хубава планета, които искат мир и дружба, дълг, свързващ ни въпреки всички съществуващи различия.

Нека вдигнем своя глас с тежест и сила в подкрепа на мирното бъдеще, в подкрепа на взаимно обогатяващата се дружба, която ще смъкне от човечеството бремето на трескавото въоръжаване и ще освободи огромни икономически източници и човешки сили за мирния разцвет на всички народи.

ЕРВИН ФИШЕР

Писателите се борят за мир и разбирателство между народите. Писателите установяват приятелски връзки въпреки всички граници и пречки! И те няма да престанат да се борят, няма да престанат да демонстрират, няма да се разделят! Тъй като това е хуманистичната мисия на творческото им съществуване и техен исторически дълг. Духът на Хелзинки е възприет и никога вече няма да бъде изпуснат.

В този смисъл и тъй като нашата днешна среща е в Международната година на детето, на нашите потомци—писателите на бъдещето, аз говоря за нашия дълг, който разбирам като борба:

- за прогресивно развитие на обществото;
- за освобождаване от реакционно потисничество и зависимост;
- за задълбочаване на международната солидарност в дух на свобода, равенство и братство;
- за преодоляване на изкуствените недоразумения;
- за политика на разоръжаване и премахване на военните конфронтации;
- за укрепване духа на Хелзинки;
- за равнопоставяне на народите и расите;
- за осъществяване на хуманните принципи в международните отношения;
- за заклеяване на войната;

— за създаване на един свят, в който човек постига всичко в мир, а губи всичко при война.

АЗИС НЕСИН

Мои скъпи приятели, ние всички знаем много добре, че в нашия свят се играят големи игри. Една от тези игри е да се объркват народите, като се придава различен смисъл на понятията в тяхното съзнание. В нашето съвремие се придават различни значения на понятието м и р. Мирът, който ние разбираме и който желаем за целия свят, не е един обикновен мир. В този свят има войни за чест и дълг. Подобно на войните за независимост, за национално освобождение, има класови битки. . . . Ние сме привърженици на тези битки, защото истинският мир ще се създаде тогава, когато тези битки успеят. Да, ние сме борци за мир, но за мир в този смисъл.

Ние полагаме усилия с перата си да създадем за нашите деца един свят, където децата от цялата планета ще живеят в истински мир.

Да живеят тези, които се борят за истински мир, да живее световният мир, да живеят децата!

КАМИЛО ХОСЕ СЕЛА

В София ни събра чествването на Международната година на детето. В началото на моето изказване аз пожелах здраве и мир на всички мъже и жени по света. Умишлено не споменах децата, защото за тях пожеланието не е достатъчно: те се нуждаят от една действителност, която ние с големи усилия изграждаме. Ние, писателите, сме задължени да пазим мира, който е най-силният щит на прогреса. Ние, писателите, според нашите сили и талант имаме неизбежното задължение да предоставим на детето условия, в които то, стигнало дълбока старост, да може да умре, без да се срамува, че е било човек. И без ние самите да изпитваме срама, че сме били хора. В служба на мира и на неговите идеали трябва да издигнем нашето перо и най-добрите си възможности.

ЕВА СМИТ

Ние се срещаме през Международната година на детето в една страна, където преди 35 години бе осъществена социалистическа революция. В социалистическото общество на децата се гледа като на съкровище, което е по-ценно от бисери, което не бива да се разменя или да се прახосва и изразходва. Децата са такава ценност, за която нищо направено не е прекалено добро. Те са началото на нашето бъдеще. Бъдещето от социалистическо гледище представлява животът не само на днешните деца, но и животът на техните деца и животът на децата на децата им. За да може бъдещето да продължава вечно, трябва да има мир. Абсолютно задължително е социализмът, който гледа далеч в бъдещето, да бъде неразделно свързан с неотменно състояние на мир. Национална политика, която планира щастието и благосъстоянието на още неродените, е политика, основана на една нравственост, която е отразена и в мирогледа, намеренията и поведението на гражданите ѝ, и я поощрява при възпитанието на децата си.

В западното общество, обществото, от което идвам аз, положението е различно. За нас бъдещето има по-ограничено тълкуване, въпреки че това изобщо

не се признава и даже може би обикновено не се и съзнава. Централно място в западното общество днес заема култът към личността. Другото наименование на индивидуализма е егоизъмът, по същество не борави с никаква представа за бъдещето. За закоравелия индивидуалист не съществува бъдеще отвъд собствения му живот. Това подхранва едно напълно небрежно отношение към съдбата на човечеството.

АНХЕЛ ДЕ ЛЕРА

Ние, нашите книги — в този момент от световната история — трябва да заговорим отново за ужасите на войната, които всички познаваме. Аз смятам, че нашата мисия в този исторически момент е да създаваме ново съзнание, което да направи невъзможно да се повторят тези ужасни кланета, в които никой не печели, а винаги губи само човекът. Но за да знаем, за да успеем да изпълним нашата роля, както подобава в настоящия исторически момент, ние трябва да започнем да създаваме у самите себе си ново съзнание, което да преодолее границите, политическите партии, религиозните вярвания, расите и цветовете. Ние трябва да образуваме една общност от свободни хора и да се задължим да се борим въпреки всички граници за създаването на ново съзнание в света.

РОБЕР АНДРЕ

В това отношение мисля, че тези книги, и други естествено, че произведенията на писателите доказват, че те са хората, които повече или по-малко пряко — както напомни за това вчера нашият приятел Пиер Гамара — оказват навсякъде влияние за разпалване в детските души, в детската памет на един действителен дух в утрешния свят, който ние няма да познаем. Нашите творби могат донякъде да подготвят историята с наслояването на образа в съзнанието на бъдещите хора. Ясно е какво искам да кажа — ние трябва да постъпим така, че тези деца, които обичаме, да не наследят такива спомени, каквито са моите. Да не могат да си спомнят за едно детство, люляно, както казваше Алфред дьо Виньи, от ударите на барабаните, а да имат детство в един омиротворен свят, свят от нови образи, които вие ще откриете в полза на единството между хората.

*

Би могло да се цитират още много изказвания, които прозвучаха през двата дни на Международната среща на писателите — София, 1979, за да известят на света твърдата воля на творците да се борят за мир и щастие на бъдните поколения, за социален прогрес и справедливост. Впрочем редица световноизвестни писатели, които по различни причини са били възпрепятствувани да присъствуват лично на втората международна среща, изпратиха своите приветствия до участниците в нея, подчертавайки по този начин своята солидарност с крилатия девиз „Мирът — надежда на планетата“ — по време на заседанията бяха прочетени поздравителни писма от Ален Боске и Марио Варгас Льоса, Джеймс Олдридж и Ърскин Колдуел, Роберт Пен Уорън и Джани Родари, Чарлз Пърси Сноу и Алехо Карпентер, Джон Ъпдайк и Дениз Левертон.

Всичко това още веднъж доказва историческата значимост на инициативата, подета преди две години с първата международна среща на писателите в София през 1977 г., в памет на която бе поставен възпоменателен барелеф с имената на

участниците в нея, открит от Людмила Живкова, председател на Комитета за култура. Широкият отклик на призива за мир и разведряване, за равноправно международно сътрудничество и мирно съвместно съществуване, доказва също така и актуалността на идеята за последователно прилагане духа на Хелзинки в отношенията между народите. Затова и гласът на творците, участвували във Втората международна среща на писателите, няма да заглъхне — напротив, той резонира по всички краища на земното кълбо, разнасяйки крилатия лозунг „Мирът — надежда на планетата“.

Литературна мисъл